

**Tipografiile:**  
 BRAȘOVU, pieța mare Nr. 22  
 Escorial neamțose nu se primesc.  
 Manuscrisurile nu se returnează!  
**Bilanțul de anularea:**  
 Brașov, pieța mare Nr. 22  
 Inserate mai primește în Viena  
 Eduard Weiss, Habsburgerstr. 10  
 (Hofstrasse), *Tennis Schatz, Alois*  
 Harné, *M. J. Lukes, A. Oppelt, J. Don-*  
*enberg* în Buapusta: *A. V. Gold-*  
*berger* în on *Masses Kokatein Bernat*  
 în Frankfurt: *G. L. Dauts*; în Ham-  
 burg: *A. Steiner*.  
 Prețul inserțiilor: o serie  
 gazondă pe o colónă 6 cr.  
 și 80 cr. imbră pentru o pu-  
 blicare. Publicările mai dese  
 după tariful și învoială.  
 Reclamă pe pagina III-a o  
 serie 10 cr. v. a. sau 80 ani.

# GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LIII.

„Gazeta“ are în să-care di.  
**Abonamente pentru Arad-Ungaria!**  
 Pe unu an 12 fr., pe șase luni  
 6 fr., pe trei luni 3 fr.  
 Pentru România și străinătate:  
 Pe unu an 40 franci, pe șase  
 luni 20 franci, pe trei luni  
 10 franci.  
 Se primumără la toate oficiile  
 postale din țara și din afară  
 și la dd. colectorii.  
**Abonamentul pentru Brașov:**  
 la administrațiunea, piațamar  
 Nr. 22, etajul I.: pe unu an  
 10 fr., pe șase luni 5 fr., pe trei  
 luni 2 fr. 50 cr. On durală în  
 casă: Pe unu an 12 fr., pe  
 șase luni 6 fr., pe trei luni 3 fr.  
 Unu exemplar 5 cr. v. a. sau  
 15 bani.  
 Atâtu abonamentele cât și  
 inserțiunile sunt a se plăti  
 înainte.

Nr. 255.

Brașov, Mercuri 14 (26) Noevre

1890.

## Seminarul român gr. cat. din Oradea-mare.

V.

[Articulul final].

D-lu rectoru Luran în duplica sa vine a doua ora și se încumeta a îndruga la vorbe deserte, desmințite chiar de Căraba oficiosa, cum Ruteanulu este numai a șesea rōta a carulu și nu instructoru etc., cari neadeveruri, credemū, le-amū resfrantū inr'unulu din articulu de mai nainte; dreptū aceea trecemū „la cea mai adevēratā creștere romānescā a tinerimeī seminariale, pe carea d-lū rectorū, ca abate, afirmā, cā există „in cea mai armoniosā consonanță cu creșterea catolicā, carea eschidēndū ori-ce urā de rassā, între elevi nutrește spiritulū iubirii reciproce“.

Noi așa scimū, cā iubirea reciprocā, dictatā prin cuvintele Mântuitorulu: „iubesc pe deapropo teū, ca pe tine insu-ti“, se cuprinde în doctrina tuturorū religiu-nilorū creștinești, nu numai în catolicismū; dēr aci d-lū doctorū cestiunea invētamētulu și a cultivārei limbei romānesci ērași o sucesce la altū terenū, „la celū religios“, din care, după d-sa, ar resulta: cā de locū ce cineva primescē creștere catolicā, primescē și cea mai adevēratā culturā naționalā, isvoritā din spiritulū iubirei reciproce; dēr cum cā din singura iubire reciprocā—cu ori și cine și în specie a Rutenilorū—sē putemū eși instruiți în limba și cultura romānā, ca Minerva din capulū lui Joe, noi asta cu mintea noastră mārgrinitā și nedoctoritā nu o putemū cuprinde, cu atātu mai pușinū, cu cātu vedemū, cā darulū creșterei catolice, în timpū de 8 ani de țile, n'a pututū influința

asupra creșterilorū fiulu ruteanū al dicecesei, ca sē invețe limba romānā, ...din contrā scimū, cā prea marea filantropiā și cosmopolitismulū, de a iubi pe totā lumea, numai pe noi inși-ne nu, este celū mai periculosū principiu culturei genetice, fără de carea noi și biserica noastră naționalā, confirmatā de Papa, nu putemū avē existență legitimā.

Intorcēndū insē rōta iubirei reciproce pe tōte folurile ei, venimū a întreba cu respectū pe d-lū doctorū în teologiā: cā ore spiritulū iubirei reciproce numai Romānulu și pușinelorū lui institute impune datorința de-a primi la sīnulū sēu și în casa sa pe deapropo streinū, ca acolo sē-lū încăldēscā și nutreșcā; ērā celū primitū, pe basa reciprocitāții, nu-i impune nici unū obligāmētū față de casa, moravurile și instituțiunile primitivului? Și special-minte în acestū casū concretū, spiritulū iubirei reciproce nu-i impune Ruteanulu datorința sē invețe încăi limba poporulu, în alū cārui institutū se nutrește, mai alesū cānd are lipsā de cea limbā, prin scopulū urmāritū ca sē fiā preotū dicecesanū?

Noi credemū, cā și în teologia dela Roma se invēta doctrina moralulu în celū înțelesū, cā celū ce primescē binefacērea, sē nu rămānā „*ingratus cuculus*“ față de binefacētorulū sēu.

Venimū acum la ordinea aroganteī expresiuni a d-lui Luran: „eu credū, cā și în vieța publicā ar fi mai avantajosū pentru Romāni, dēcā cei dela putere, inrū împārțirea rolurilor ar urma tot-deuna principiuulu meu.“ D-lū doctorū în exaltațiunea sofismelorū sale, nu pōte vedē pādurea de

mulțimea arborilorū, nu vede cum cei dela putere facū chiar ca D-sa, punēndū și aplicāndū Romānilorū în tōte ramurile jurisdicțiunei deregētori și superiori de aceia, cari de locū nu sciu limba poporulu, precum nu scie instructorulū rutenū limba elevilorū seminariale; dē unde urmēzā, cā D. Luran este preințelesū și identificatū în procedura sa de instrucțiune, cu cei dela putere; și ni-sēmpare, cā de aci rēsare isvorulū netāmādurilorū.

In urmā, se vede a țice cu durere d-lū Luran: „cā provocarea continuā la inscripțiunea ce o pōrtā frontispiciulū Seminarulu („tinerimeī romāne gr. cat. Leopold alū II 1792“ în limba romānā) o vorū șterge de acolo chiar aceia, cari se provōcā mai multū la ea“, noi insē per analogiam (similitudo rerum), cā ce valore potū avē cuvintele pe buzele noastre, dēcā acelea nu suntū în consonanță cu interiorulū: mintea și inima noastră, întrebāmū, ce folosū ne mai aduce nouē acea inscripțiune romānescā pe fruntarulū Seminarulu, dēcā din interiorulū lui s'a stinsū elementulū vieței romānesci? dēci ne mai avēndū înfelesū acea inscripțiune, stā acolo mai multū ca o ironiā, de unde ștergerea ei este consecința faptelorū interne provenite dela d-lū rectorū, și nu a acelora, cari facū provocare la ea.

La celealate produse de d-lū Luran, nu mai reflectāmū, cāci țesala nimeritā a d-lui Vulcanū le-a scārmānatū prea bine; ci, de orecē d-lū Luran a pōfititū o comisiune imparțialā, carea sē aducā judecatā în favōrea lui, după tōte aceste revelațiuni și descusā-

turā de cojōce mistificātōre, întrebāmū: ore mai are d-lū rectorū lipsā de comisiuni investigātōre? Va mai persevera în afirmarea sa, cā cele scrise prin țiare suntū impetițiuni provenitōre dela acei pre-ocupați, cārora le trebuie „scandalū“, va sē țicā, după logica d-lui doctorū, celū ce strigā, cā „arde“, face scandalū, pe acesta trebuie spēnduratū, și nu pe celū ce punēndū taciunele a „aprinșū.“

Prin aceste amū finitū cu cestiunea Seminarulu; vedemū insē cum d-lū Luran, deridēndū tōte, țice inrū sine: a trecutū și acestā tempestate, carea și ea cu celealate împreună, facū sē se premārēscā fiulū inaintea tatālu — celū dela putere,— eu consequentū voiu merge mai departe neclintitū pe cārarea mea, și rămānū tōte cum au fostū. O spunemū acestā din celū motivū, cā d-lū Luran, cum suntemū informați, sē se fi dechiaratū, cā elū mai bine pārēsescē seminariulū, dēcātu sē schimbe ordulū existentū în elū; și cā cu cāte tōte elū are mare aderință în clerū.

Ar trebui sē desperāmū, dēcā o astfelū de încăpăținare n'ar avē lēcū nici la episcopiā, nici la metropoliā; și în urma urmelorū dēcā noi ești mititei n'amū gāsi o cārārușā, prin carea sē fiā informatū și Sāntulū Scaunū apostolicescū despre uneltirile acelora, cari pārāsindū cultura romānā, pregātescū descompunerea bisericeī noastre, ce și-a luatū inceputulū în parochia de Macāu.

Am țisū și mi-am mātuitū consciința sufietēscā.

Melitonū.

## FOILETONULŪ „GAZ. TRANS.“

### ROMĀNI DIN CROAȚIA ȘI BOSNIA.

II.

Dēr am făcutū, după cum vedū, o introducere prea lungā pentru lucrarea, ce voiam sē o publicū în acestū organū naționalū.

Despre Romāni aceștia din Croația, din Bosnia și Herțegovina, despre Morlacii din Dalmația, cum și despre Romāni din Serbia voiu vorbi cu altā ocașiune și inr' o lucrare mai mare.

Scopulū meu de astā-datā a fostū numai sē vorbescū cu cetitorii „Gazelei“ despre o altā specie de Romāni din Croația și din Bosnia, cari ce e dreptū, deși nu suntū așa de numeroși, ca Romāni dela Culpa și dela Unna, și ca Morlacii din muntele Velebitū, dēr au pentru studiile nostre istorice unū deosebitū interesū, fiindū-cā aceștia vorbescū încă romānescē.

In timpulu, pe cānd eu mē aflāmū în Croația, atātu profesorulū Hefelee, precum și preoții Vlachelorū pe unde călătoriamū, mī spuneau, cā afarā de Vlachiei aceștia dela Culpa și dela Unna, carī astāđi nu mai vorbescū romānescē, sē mai aflā reslāșiți prin pădurile Croației și ale Bosniei nisce omeni, cari se ocupā cu lucrarea vaselorū de lemnū, cu blade, linguri, trocuri, trōce etc., cā omenii aceștia vorbescū între dēnșii și în familiile lorū romānescē, și țicū, cā suntū Romāni, ēr cānd umblā pe la țerguri vorbescū cu Sērbii și cu Croații în limba

sērbēscā.

Ētā aici cāteva notițe, ce mi-le făcusemū încă atunci în caietele mele de călătoriā, despre omenii aceștia:

„Profesorulū Hefelee din Sissek mī spune, cā pe acolo vinū adese-ori nisce omeni, ce pōrtā pērū lungū, cari se ocupā cu lucrarea vaselorū de lemnū. Ei se numescū „*Romāni*“, ēr Croații i numescū coritari, dela corita (korita) = trōcā. Omenii aceștia vorbescū limba sērbēscā fiindū-cā în limba acēstā se înțelegū cu poporulū, dēr între dēnșii vorbescū romānescē, și țicū, cā suntū Romāni.

„O ast-felū de familiā de omeni a întâlinitū dēnsulū în anii trecutū în Bosnia pe la marginele Serbiei.

„Totū asemenea mē asigurēzā și o altā persoanā, pe care o întâlнисemū la frontiera Bosniei, la gara dela Costainița, și care ca soldatū fusese prin ținutulū Selagiului și scia ceva romānescē. Dēnsulū mī spune, cā coritarii aceștia se aflā în Bosnia prin ținutulū dela *Novi și Dubicza* (adecā pe valea Unnei). Ei se numescū *Romāni*, și vorbescū limba romānescā și bosniacā (sērbēscā), și trecū adese-ori din Bosnia în Croația cu vase de lemnū.“

In conversările mele, ce le-am avutū cu preoții și cu invētorii din Croația în privința acestorū omeni, eu n'am întârziatū sē le spunū, cā în părțile nostre încă se aflā ast-felū de omeni, cari se ocupā cu lucrarea vaselorū de lemnū, cu lōpeți și cu mături, dēr cā omenii aceștia nu suntū Romāni, ci o specie de țigani numiți la noi *Băieși*,

cari ce e dreptū au unū tipū mai blondū, o creștere mai moralā și unū caracterū deosebitū de alū țiganilorū corturari, ferari și ciurari, și după cātu sciu, ei nici nu mai vorbescū țigānescē, dēr omenii aceștia la noi suntū considerați ca țigani.

Mi-se pārea insē, cā tōte asigurările, ce le făceam eu, cā omenii aceștia ar fi țigani, nu puteau sē convingā de ajunsū pe preoții și pe invētorii din Croația în privința naționalității acestorū omeni, fiindū-cā dēnsii mī respundeau în continuu, cā omenii aceștia nu vorbescū țigānescē, cā nu au nici tipū, nici portū țigānescū și dēnșii susținū, cā suntū Romāni, dēr nu țigani.

Cu tōte, cā doria mē foarte multū sē mē întâlnescū cu unii din omenii aceștia, ca sē vedū, nu cumva limba lorū presintā ceva a parte de limba romānescā, care se vorbescē la Carpați, și astfelū sē dau peste unū documentū nou, peste nisce împrejurări până aci necunoscute din vieța poporulu romānū.

Dēr peste totū loculū mi-se spuse, cā omenii aceștia nu au locuințe stabile, cā ei petrecū și locuiescū prin pădurile cele mari ale Croației și Bosniei — sub tegmine fagi — unde gāsescū lemne bune de lucratū, și vinū numai cānd suntū țerguri pe la orașele Bosniei și ale Croației.

De altā parte timpulū meu încă era mēsurasū. Aveam inaintea mea o lungā călătoriā încă prin Istria, prin Dalmația și până la Ragusa, și în fine trebuia lunū întregī sē petrecū în Roma și prin Italia.

Astfelū am plecatū din Croația fără sē fi avutū fericirea sē întâlnescū pe vre-unulū din Romāni aceștia curioși.

In țilele trecute insē d-lū Ferdō Hefelee, profesorulū din Sissek, care avuse bunētatea sē mē insoțēscā în călōtoria mea prin satele Vlachelorū dela Culpa, imī făcū o surprindere din cele mai plăcute. Domnia-sa mē cercetā pe neașteptate la Bucuresci. De astā-datā profesorulū Hefelee, insoțitū de unū tinerū forte inteligentū, de d-lū Milan Șipuș, fiulū unui mare proprietarū din Croația, întreprinsese o călōtoriā în părțile orientale ale Europei, a cārei țintă era Belgradulū, Bucurescii, Constantinopolulū, Adrianopolulū, Filipopolulū și Sofia.

Sositū în Bucuresci, d-lū Hefelee mī povesti multe și interesante lucruri despre Romāni aceștia din Croația. Anume Domnia-sa mī spuse, cā dela 1887 incōce s'a întâlinitū adese-ori cu mai mulți inși din omenii aceștia, și i-a întrebātū de unde și cānd au emigratū în Croația, dēr rēsponsulū, ce l'a primitū, a fostū: nu scimū cānd pārinții noștri au venitū în Croația.

De astā-datā rugaiu pe d-lū Hefelee, cā în casulū, cānd i-se va presenta de nou ocașiunea sē întâlnescā pe unii din Romāni aceștia, sē aibā bunētatea a-mī trimite mai multe probe din limba lorū familiarā, cum și alte diferite date din vieța lorū, spre a-mī putē face o idee prealabilā, cu ce felū de poporū avemū de a face, și dēcā limba lorū romānescā presintā ceva forme mai variate.

Nu trecū multū și dreptū rēsponsū





Cursul pieței Brașov

Table with exchange rates for various currencies like Romanian, Hungarian, and German, including gold and silver prices.

Cursul la bursa de Viena

Table with exchange rates from the Vienna stock exchange, including gold and silver prices.

Table listing various commodities and their prices, such as wheat, flour, and oil.

Avisul d-loru abonați!

Text regarding subscription notices, asking subscribers to provide their addresses and payment details.

Administraț. „Gaz. Trans.”

ABONAMENTE

„GAZETA TRANSILVANIEI”

Prețul abonamentului este:

Table showing subscription rates for different regions: Austro-Hungary, Romania, and abroad.

Abonamente la numerele cu data de Duminică.

Table showing subscription rates for Sunday issues, including rates for Austro-Hungary, Romania, and abroad.

Abonamentele se fac mai ușor și mai repede prin mandate poștale.

Domnii, cari se voru abona din nou, să binevoiască a scrie adresa lămurită și a arăta și poșta ultimă.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.”

Mersul trenurilor

pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilu din 1 Iunie 1890.

Large table containing train schedules for various routes, including Budapest-Brașov, Brașov-București, and others, with columns for train types and departure times.

Nota: Numerii încadrați cu linii grise însemnează orele de noapte.